

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VETERINARIYA VA CHORVACHILIKNI
RIVOJLANTIRISH QO'MITASI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI NUKUS
FILIALI**

**"VETERINARIYA MEDITSINASI VA CHORVACHILIKDAGI DOLZARB
MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI" mavzusidagi xalqaro
ilmiy va ilmiy-texnik konferensiya materiallari**

TO'PLAMI

13-noyabr 2025-yil

СБОРНИК материалов

**международной научно и научно-технической конференции на тему
"АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ И
ЖИВОТНОВОДСТВА И ИХ РЕШЕНИЯ"**

13 ноября, 2025 г

**International scientific and scientific-technical conference
"ACTUAL PROBLEMS OF VETERINARY MEDICINE AND LIVESTOCK
AND THEIR SOLUTIONS"**

November 13, 2025

NUKUS-2025

“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”
Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari [Matn]: to‘plam / Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali. – Nukus: “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025. – 389 b.

Anjuman tashkiliy qo‘mitasi

Tashkiliy qo‘mita raisi: Esimbetov Adilbay Tlepovich, b.f.d., professor;

Tashkiliy qo‘mita raisi muovini: Avezimbetov Shavkat Dosumbetovich, v.f.n.;

Tashkiliy qo‘mita kotibi: Rozumbetov Kenjabek Umar og‘li, b.f.f.d.;

D. Bazarbayeva – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida katta o‘qituvchisi, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Tashkiliy qo‘mita a‘zolari:

Sh. Jabbarov – O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, veterinariya fanlari doktori, professor.

X. Yunusov – Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti rektori, biologiya fanlari doktori, professor.

M. Y. Karpuxin – Ural davlat agrar universitetining ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, agrar fanlar doktori, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

N. G. Malkov – N. F. Vereshagin nomidagi Vologda davlat sutchilik akademiyasi rektori, texnika fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi)

A. Abdurasulov – Qirg‘iziston Respublikasi O‘sh davlat universiteti “Veterinariya meditsinasi va biotexnologiyasi” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, professor. (Qirg‘iziston Respublikasi)

R. Miqtibayeva – Qozog‘iston milliy agrar tadqiqot universiteti “Mikrobiologiya va virusologiya” kafedrasida professori, veterinariya fanlari nomzodi. (Qozog‘iston Respublikasi)

S. Mirzakulov – Olmaota texnologiya universiteti “Oziq-ovqat mahsulotlari texnologiyasi” kafedrasida professori, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent. (Qozog‘iston Respublikasi)

Q. Atanazarov – O‘quv ishlari bo‘yicha direktor o‘rinbosari, biologiya fanlari nomzodi, dotsent.

A. Mambetnazarov – Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagog kadrlarni tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, qishloq xo‘jalik fanlar doktori, dotsent.

A. Kaniyazov – “Veterinariya va zootexnologiya” fakulteti dekani, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

X. Mamatov – “Zootexnologiya” kafedrasida mudiri, qishloq xo‘jalik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

R. Turg‘anbayev – “Zootexnologiya” kafedrasida professori, agrar fanlar doktori

A. Kamalova – “Veterinariya meditsinasi va farmakologiyasi” kafedrasida mudiri, veterinariya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

P. Xojalepesov – “Iqtisodiyot va gumanitar fanlar” kafedrasida mudiri, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent.

R. Rzaev – “Veterinariya diagnostikasi va oziq-ovqat xavfsizligi” kafedrasida mudiri, biologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent.

Ushbu to‘plam O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 27-dekabrda 490-son buyrug‘i bilan oliy ta‘lim tashkilotlari hamda ilmiy tashkilotlarda 2025-yilda o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy anjumanlar, simpoziumlar, seminarlar va boshqa ilmiy hamda ilmiy-texnik tadbirlar ro‘yxati 2-ilovasiga muvofiq tasdiqlangan – 2025-yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi asosida Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Nukus filialida 2025-yil 13-noyabr kuni – **“Veterinariya meditsinasi va chorvachilikdagi dolzarb muammolar va ularning yechimlari”** mavzusida o‘tkazilgan Xalqaro ilmiy va ilmiy-texnik konferensiyasi materiallari asosida tuzilgan.

Konferensiyada, veterinariya sohasida faoliyat olib borayotgan universitet va filialarning professor-o‘qituvchilari, ilmiy markazlarning va insitutlarning ilmiy xodimlari, doktorantlar, magistrantlar, iqtidorli yosh tadqiqotchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga bag‘ishlangan maqolalar o‘rin olgan

To‘plamga kiritilgan maqolalar materiallarining to‘g‘riligi va haqqoniyligiga mualliflar mas‘ul hisoblanadi.

© Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti Nukus filiali, 2025

© “Golden Print Nukus” nashriyoti, 2025

11. Safarov, A., Kunisov, B., Arepbaev, I., & Sazmand, A. (2024). First record of nasopharyngeal myiasis caused by *Cephalopina titillator* (Clark, 1816) in camel (*Camelus dromedarius* Linnaeus, 1758) in Uzbekistan. *Veterinary Parasitology: Regional Studies and Reports*, 51, 101029.
12. Mechouk, N., Safarov, A., Kunisov, B., Sazmand, A., & Deak, G. (2025). A six-legged anomalous *Dermacentor niveus* (Acari: Ixodidae) female tick from a camel (*Camelus dromedarius*) in Uzbekistan. *Persian Journal of Acarology*, 14(2), 357-360.

QORAQALPOG'ISTON SHAROITIDA TOVUQLARDA PODAGRA KASALLIGINING TARQALISHI

Komiljonov S.K., Bekbawlieva D.M.

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti
Nukus filiali*

Kirish. Podagra kasalligi tovuqlarda buyrak faoliyatining buzilishi, siydik kislotasining qon orqali to'planib, ichki a'zolariga cho'kish natijasida rivojlanadi. Bu esa tovuqlarda ishtahaning pasayishi, harakatsizlik, chiqarish samaradorligining keskin kamayishiga olib keladi. Ayniqsa broyler va tuxum yo'nalishidagi tovuqlarda ushbu kasallik iqtisodiy jihatdan katta zarar yetkazmoqda.

Kasallikning dolzarbligi shundan iboratki, u ko'pincha yashirin kechadi va faqat patologoanatomik tekshiruv jarayonida aniqlanadi. Shu bois tovuqlarda podagrani erta bosqichda aniqlash, oziqlantirish tizimni to'g'rilash, mikroelementlar va vitaminlar balansini saqlash, suv sifatini nazorat qilish orqali oldini olish masalalari bugungi kunda veterinariya fani ustuvor ahamiyat kasb etmoqda.

Hozirgi kunda parrandachilik dunyo oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda eng muhim tarmoqlardan biri hisoblanadi. Tovular go'shti va tuxumi aholining oqsilga bo'lgan talabini qondirishda asosiy manba sanaladi. So'nggi yillarda yuqori ozuqa energiyasiga eng, tez o'suvchi tovuq zotlarida moddalar almashinuvi kasalliklari, jumladan podagra keng tarqalmoqda.

Tadqiqotning maqsadi Tadqiqotning asosiy maqsadi - tovuqlarda podagra kasalligining rivojlanish mexanizimi, kilink va patologoanatomik belgilarini o'rganish hamda kasallikning oldini olish va davolashda samarali usullarni ishlab chiqishdir

Tadqiqotning vazifalari 1. Tovularda podagra kasalligining etiologik omillarini aniqlash va ularning o'zaro bog'liqligini tahlil qilish;

2. Kasallikning rivojlanish bosqichlarini va patogenetik mexanizimlarini o'rganish;

3. Podagra bilan kasallangan tovuqlarda kuzatiladigan klinik va patologoanatomik o'zgarishlarini tavsiflash;

4. Kasallikni erta tashxislash imkoniyatlarini aniqlash va laborator usullarini takomillashtirish;

Tadqiqot obekti va uslubiyatlari. Tadqiqot obekti sifatida yirik parrandachilik xojaliklarida parvarishlanayotgan broyler va tuxum yonalishidagi tovuqlar tanlab olinadi. Tajriba uchun klenik belgilariga ko'ra podagra gumon qilingan hamda sog'lom (nazorat guruhi) tovuqlar jalb etildi.

Tadqiqot davomida kompleks veterinariya-dagnostik yondashuv qo'llaniladi. Quyidagi usullar asosiy metodik yo'nalish sifatida tanlanadi:

1. Klinik kuzatuvlar-tovuqlarda umumiy holat, ishtaha, harakatlanish faoliyati, nafas olish, bo'g'imlarda shish va og'riq belgilarining qayd etilishi.

2. Patologoanatomik tekshiruvlar -o'lgan yoki so'yilgan tovuqlarda buyrak, yurak, jigar, seroz paradalar va bo'g'imlarda urat cho'kindilarining mavjudligini aniqlash.

3. Mikroskopik (gistologik) tahlil- buyrak to'qimalarida urat kristallari, yallig'lanish va degenerativ jarayonlari mikroskop ostida organish.

4. Biokimyoviy tahlillar- qon zardobida siydik kislotasi, kreatinin, umumiy oqsil va uning fraksiyalarini aniqlash orqali buyrak faoliyatini baholash.

5. Oziqlantirish tahlili- yem tarkibining oqsil, mineral modda va vitaminlar miqdorini aniqlash, parhezdagi nomutanosiblik darajasini baholash.

Kutilayotgan natijalar.

Tadqiqot natijasida quydagi ilmiy va amaliy natijalariga erishish kutulmoqda:

Tovuqlarda podagra kasalligini keltirib shiqaruvchi asosiy etiologik omillar aniqlanadi;

Kasallikning patogenezi va rivojlanish mexanizimi ilmiy asosda tavsiflanadi;

Podagrani erte tashxislash uchun diyagnostik mezonlar ishlab chiqiladi.

Oziqlantirish va parhezni muvozanatlashtirish asosida profilaktika choralari taklif etiladi;

Natijalar asosida parrandachilikda buyrak faoliyatini saqlash va podagra kasalligini oldini olish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Xulosa O'tkazilgan tadqiqotlar natijasida tovuqlarda podagra kasalligining kelib chiqishda ovqatlanishdagi muvoznatsizlik, buyrak faoliyatining buzilishi va metobalik jarayonlarining izdan chiqish hal qiluvchi omil ekanligi aniqlandi. Kasallikning o'z vaqtida tashxislanishi va to'g'ri parhezning joriy etilishi parrandachilikda iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish, mahsuldorlikni oshirish va sog'lom biologik holatni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Elmurodov. B. A., Murodov. X.U., Navruzov.N.I., Kurbonov.F.M., Pathomorphological Changes in Poultry Pasteurelliosis, Pullorosis and Colibacteriosis Diseases // Middle European Scientific Bulletin. Akademik Journal, ISSN 2694-9970 Volume 29| Oct-2022.
2. Красиков, А.П. Эпизоотическая ситуация по инфекционным болезням, в том числе и респираторному микоплазмозу на птицефабрике <<Сибирская>> / А.П. Красиков, В.Г. Крышин, ОА Сунцова Проблемы и перспективы развития науки в институте ветеринарной медицины ОмГАУ: сб. науч. тр. Омск, 2002.
3. Мониторинг эпизоотической обстановки по инфекционным болезням птиц в Западно-Сибирском регионе и Алтайском крае /А.П. Красиков. Н.В. Рудаков. Щ.А. Сунцова и др. // Роль ветеринарного образования в подготовке специалистов агропромышленного комплекса: сб. науч. тр. -Омск, 2003.
4. Safarov, A., Akramova, F., Azimov, D., Mihalca, A. D., & Ionică, A. M. (2021). Updates on the distribution and host spectrum of *Dirofilaria repens* in the Republic of Uzbekistan. *Parasitology Research*, 120(12), 3987-3992.
5. Сафаров, А. А., Акрамова, Ф. Д., Шакарбаев, У. А., & Азимов, Д. А. (2018). Паразитофауна домашней собаки (*Canis familiaris* Dom.) современного мегаполиса Ташкента. *Российский паразитологический журнал*, 12(4), 41-49.
6. Safarov, A. A., Akramova, F. D., Shakarbaev, U. A., & Azimov, D. A. (2018). Parasitic fauna of domestic dog (*Canis familiaris* Dom.) of the modern metropolis of Tashkent.
7. Safarov, A., Kunisov, B., Arepbaev, I., & Sazmand, A. (2024). First record of nasopharyngeal myiasis caused by *Cephalopina titillator* (Clark, 1816) in camel (*Camelus dromedarius* Linnaeus, 1758) in Uzbekistan. *Veterinary Parasitology: Regional Studies and Reports*, 51, 101029.
8. Mechouk, N., Safarov, A., Kunisov, B., Sazmand, A., & Deak, G. (2025). A six-legged anomalous *Dermacentor niveus* (Acari: Ixodidae) female tick from a camel (*Camelus dromedarius*) in Uzbekistan. *Persian Journal of Acarology*, 14(2), 357-360.